

MUSIQA FANLARINI O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Hakimjonova Gulmera

Buxoro davlat pedagogika instituti magistri

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida musiqa fanlarini o'qitish jarayonida multimedia vositalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati, ta'lim samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari hamda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining musiqa ta'limidagi o'rni yoritilgan. Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim jarayoniga yangi yondashuvlarni olib kirib, musiqa fanlarini o'qitishda audio, video, animatsiya, interaktiv dasturlar va elektron ta'lim resurslaridan samarali foydalanishni talab etmoqda.

Kalit so'zlar: musiqa ta'limi, oliy ta'lim, multimedia vositalari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta'lim, interaktiv metodlar, audio-video texnologiyalar, pedagogik texnologiyalar, musiqiy kompetensiya, innovatsion ta'lim.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается педагогическое значение использования мультимедийных средств в процессе преподавания музыкальных дисциплин в высших образовательных учреждениях, а также их влияние на повышение качества и эффективности образовательного процесса. Современное развитие цифровых технологий требует внедрения новых подходов в систему музыкального образования, где особое место занимают аудио-, видео-, интерактивные и электронные образовательные ресурсы.

Ключевые слова: музыкальное образование, высшее образование, мультимедийные средства, цифровые технологии, информационно-коммуникационные технологии, интерактивное обучение, аудиовизуальные технологии, педагогические технологии, музыкальные компетенции, инновационное обучение.

ABSTRACT

This article examines the pedagogical significance of using multimedia tools in teaching music disciplines in higher education institutions and highlights their role in improving the effectiveness and quality of the educational process. The rapid development of digital technologies has introduced new approaches to music

education, requiring the effective integration of audio, video, animation, interactive programs, and electronic learning resources into the teaching process.

Keywords: music education, higher education, multimedia tools, digital technologies, information and communication technologies, interactive learning, audiovisual technologies, pedagogical technologies, musical competence, innovative education.

KIRISH. Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi natijasida ta'lim mazmuni, shakli va metodlarini takomillashtirish masalasi dolzarb pedagogik muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, ta'lim jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, musiqa fanlarini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish talabalarining nazariy bilimlarini mustahkamlash, amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ijodiy tafakkurini shakllantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish va pedagogik jarayonlarning sifatini oshirish bo'yicha qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilinmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmonida** oliy ta'lim sifatini oshirish, ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish hamda ta'limning innovatsion shakllarini rivojlantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Mazkur konsepsiyada ta'lim jarayonlarini raqamlashtirish, elektron ta'lim resurslarini yaratish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali ta'lim samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Musiqa ta'limining o'ziga xos xususiyati shundaki, unda nazariy bilimlar bilan bir qatorda tinglash, tahlil qilish, ijro etish va ijodiy faoliyat kabi amaliy jarayonlar ham muhim o'rin egallaydi. An'anaviy o'qitish usullarida ayrim musiqiy tushunchalarni to'liq yoritish, turli davr va janrlarga mansub asarlarni tahlil qilish yoki ijrochilik jarayonlarini namoyish etish imkoniyatlari cheklangan bo'lishi mumkin. Multimedia vositalari esa ushbu jarayonni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Audio yozuvlar, videodarslar, virtual konsertlar, interaktiv taqdimotlar, elektron nota dasturlari va raqamli musiqa platformalari orqali talabalar musiqiy materiallarni chuqurroq o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Oliy ta'lim muassasalarida musiqa fanlarini o'qitishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish nafaqat ta'lim jarayonining ko'rgazmaliligini oshiradi, balki talabalarni mustaqil izlanishga, ijodiy fikrlashga va kasbiy faoliyatga tayyorlashga yordam beradi. Ayniqsa, bo'lajak musiqa o'qituvchilarida zamonaviy pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish, darslarni innovatsion tashkil etish va ta'lim oluvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olishda multimedia vositalari katta pedagogik ahamiyatga ega. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida raqamli ta'lim muhitini yaratish, elektron ta'lim resurslarini kengaytirish va o'quv jarayoniga multimedia texnologiyalarini integratsiya qilish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu sababli musiqa fanlarini o'qitishda multimedia vositalarining pedagogik imkoniyatlarini o'rganish, ularni samarali qo'llash metodikasini ishlab chiqish va ta'lim jarayoniga tatbiq etish zamonaviy musiqa pedagogikasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Musiqa fanlarini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish masalasi zamonaviy pedagogika, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda san'at ta'limi integratsiyasiga oid ilmiy-tadqiqotlarda keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarni tahlil qilish ta'lim jarayonida multimedia texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari tobora ortib borayotganini ko'rsatadi.

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda multimedia ta'limi muammosi keng o'rganilgan. Jumladan, R. Mayerning "Multimedia Learning" nazariyasiga ko'ra, insonlar axborotni bir vaqtning o'zida vizual va eshitish kanallari orqali qabul qilganda, o'quv materialini yaxshiroq tushunadi va uzoq muddatli xotirada samarali saqlaydi. Ushbu nazariya musiqa ta'limida audio va video materiallardan foydalanishning ilmiy asosini yaratadi.

Rossiya pedagog olimlari V.A. Slastenin, I.F. Isaev va E.N. Shiyanovlarning ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish, o'quvchilarning faolligini oshirish hamda innovatsion metodlardan foydalanish masalalari yoritilgan. Ularning fikricha, interaktiv va texnologik yondashuvlar ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, Y.K. Babanskiy, N.F. Talyzina kabi olimlarning tadqiqotlarida ta'lim jarayonini optimallashtirish, o'quv faoliyatini boshqarish va didaktik vositalardan samarali foydalanish masalalari ko'rib chiqilgan bo'lib, bu qarashlar multimedia texnologiyalarining pedagogik asoslarini boyitadi.

Musiqa pedagogikasi sohasida esa D.B. Kabalevskiy, B.M. Teplov kabi olimlar musiqa idroki, eshitish qobiliyati va ijodiy rivojlanish jarayonlarini o'rganib, musiqa ta'limining psixologik-pedagogik asoslarini ishlab chiqqanlar. Ularning ilmiy

qarashlari multimedia vositalarining musiqa ta'limidagi ahamiyatini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi, chunki musiqa idroki asosan eshitish va emotsional qabul qilish jarayonlari bilan bog'liqdir. O'zbekistonlik pedagog olimlar tomonidan ham musiqa ta'limi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni integratsiya qilish bo'yicha bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Ularda multimedia vositalaridan foydalanish orqali talabalarning musiqiy savodxonligini oshirish, ijodiy faoliyatini rivojlantirish va mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirish masalalari yoritilgan. Tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar va normativ-huquqiy hujjatlar multimedia vositalarining musiqa fanlarini o'qitish jarayonida nafaqat yordamchi vosita, balki ta'lim samaradorligini oshiruvchi asosiy didaktik omillardan biri ekanligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish va multimedia texnologiyalarini amaliyotga keng tatbiq etish zarur ekanligi aniqlanadi.

Muhokama. Oliy ta'lim muassasalarida musiqa fanlarini o'qitish jarayoni o'zining murakkabligi bilan ajralib turadi, chunki u bir vaqtning o'zida nazariy bilim, amaliy ijro, eshitish madaniyati va ijodiy tafakkurni shakllantirishni talab etadi. Ushbu jarayonda multimedia vositalaridan foydalanish ta'limning samaradorligini oshirib, o'quv materialini o'zlashtirishni yengillashtiradi hamda talabalarda musiqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Multimedia vositalari musiqa ta'limida axborotni bir nechta kanallar orqali - tovush, tasvir, matn va interaktiv harakatlar orqali yetkazish imkonini beradi. Bu esa musiqiy asarlarni faqat eshitish emas, balki uni tahlil qilish, vizual tasavvur qilish va ijro jarayonini chuqurroq anglash imkonini yaratadi. Natijada talabaning musiqiy idroki kompleks tarzda rivojlanadi.

Musiqa fanlarini o'qitishda keng qo'llaniladigan multimedia vositalari quyidagilardan iborat:

Audio vositalar (tovush yozuvlari va fonogrammalar). Audio materiallar musiqiy asarlarni asl ijroda tinglash, turli janr va uslublarni farqlash, bastakor ijodini o'rganish imkonini beradi. Masalan, simfonik asarlar, xalq qo'shiqlari yoki zamonaviy musiqiy asarlarning audio yozuvlari talabalar eshitish qobiliyatini rivojlantiradi.

Video materiallar (konsert yozuvlari va dars videolari). Video vositalar orqali talabalar ijrochilik texnikasini, dirijyorlik jarayonini, sahna madaniyatini va ansambl ijrosini kuzatish imkoniga ega bo'ladilar. Bu ayniqsa amaliy ijro fanlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Interaktiv ta'lim dasturlari. "Smart Music", "EarMaster", "Sibelius", "Finale" kabi dasturlar orqali talabalar nota yozuvi, ritm, intervallar va musiqiy tahlilni interaktiv shaklda o'rganadilar. Bu dasturlar mustaqil ishlashni rivojlantiradi va individual yondashuvni ta'minlaydi.

Elektron taqdimotlar (PowerPoint, Prezi va boshqalar). Elektron slaydlar nazariy mavzularni vizual tarzda tushuntirish, musiqiy asar tuzilishini diagramma va sxemalar orqali yoritish imkonini beradi. Bu o'quv jarayonini yanada tushunarli va qiziqarli qiladi.

Onlayn platformalar va raqamli resurslar. YouTube, Google Classroom, Moodle tizimlari orqali talabalar qo'shimcha musiqiy materiallar, ustozlar darslari va mustaqil topshiriqlar bilan ishlash imkoniga ega bo'ladilar. Bu esa blended learning (aralash ta'lim) modelini rivojlantiradi.

Elektron musiqa asboblari va MIDI texnologiyalari. MIDI klaviaturalar va raqamli musiqa yaratish dasturlari (FL Studio, Cubase) orqali talabalar kompozitsiya, aranjirovka va ijodiy ishlash jarayonlarini amalda bajaradilar. Bu ularning ijodiy kompetensiyasini rivojlantiradi.

Multimedia vositalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi natijasida talabalarning darsga bo'lgan qiziqishi ortadi, o'quv materialini o'zlashtirish darajasi yaxshilanadi hamda mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, o'qituvchi uchun ham dars jarayonini tashkil etishda yangi imkoniyatlar paydo bo'ladi - u murakkab musiqiy tushunchalarni sodda va ko'rgazmali tarzda yetkazish imkoniga ega bo'ladi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, multimedia vositalari an'anaviy ta'lim usullarini to'liq almashtirmaydi, balki ularni to'ldiradi va boyitadi. Eng samarali natija an'anaviy pedagogik yondashuvlar bilan zamonaviy raqamli texnologiyalar uyg'unlashgan holda amalga oshirilganda kuzatiladi. Musiqa fanlarini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va zamonaviy pedagogik talablarni bajarishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

XULOSA. Musiqa fanlarini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish oliy ta'lim jarayonining sifatini oshirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi o'quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interaktiv shaklda tashkil etish imkonini bermoqda. Multimedia vositalari orqali musiqiy asarlarni eshitish, ko'rish va tahlil qilish bir vaqtning o'zida amalga oshirilishi talabalarning musiqiy idroki va tafakkurini kompleks rivojlantiradi. Musiqa ta'limida multimedia vositalarining qo'llanilishi ta'lim sifatini oshiruvchi, talabalarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiruvchi va innovatsion pedagogik muhitni shakllantiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mayer R. E. *Multimedia Learning*. Cambridge University Press, 2009.

2. Slastenin V. A., Isaev I. F., Shiyanov E. N. *Pedagogika*. – Moskva: Akademiya, 2013.
3. Talyzina N. F. *Pedagogik psixologiya asoslari*. – Moskva, 2010.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi me'yoriy hujjatlari va metodik qo'llanmalar. – Toshkent.